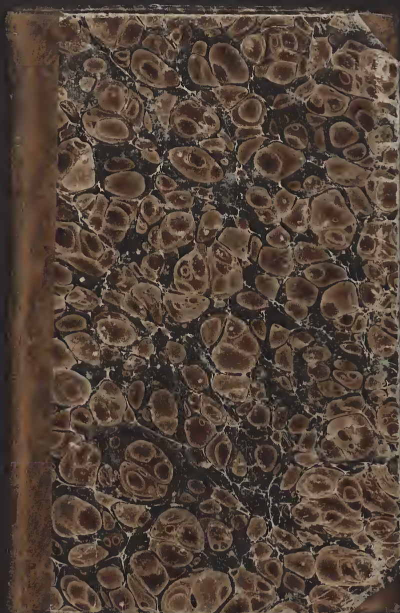

Ólafur Olavius

Tillæg

til

Philodani første Hæfte,

eller

Afhandling om Handelen,

og især

den Islandske.

Kiøbenhavn
Trykt hos Paul Herman Höecke, boendes i store Hellig-Geist Stræde. 1771.

Fortale.

Saa vist som en retskaffen, reedeligsindet og oprigtig Handlende, udgiør en blandt de stærkeste Grundpillere i Staten, og fortiener, ikke allene Roes hos deres Medborgere, men endog af sine Konger, saa vist er det, at de modsatte ikke engang burde beæres med det ziirlige Navn at heede Kiøbmænd. De første søge med største Fliid og Omhyggelighed at anskaffe og forsyne Land

og Riger med duelige, og derhos nyttige Vahre. De sidste derimod sige med den Rommerske Keyser Vespasianus, som satte Told paa Urinen, at Vinding og Fordeel lugter got i hvorfra den endda kommer.

De første giore Udlæg og ere fornøyede med middelmaadige Renter. De sidste vinde aldrig for meget. Kort sagt: de første opbygge hvad de sidste bryde ned. Altsaa maae disse regnes som Ukrud i Agerne, da hine fortiener Stæd iblandt de deyligste Lillier paa Marken.

Det Islandske, Finnmarske, og Grønlandske Compagnie, samt de inden disse Grændser Handelen betroede, maa Naturligviis henhøre til een af Deelene; men da de selv ventelig har Afskye for at være de sidstes Medbrødre, saa faaer det at blive derved, skiønt jeg ellers ikke mod alt Overbeviisning havde dristet mig til at give dem Stæd iblant de første.

Vel er sandt, at af Compagniet og de Handelen betroede, gives brave Folk, og følgelig har ikke andre nødig at tage sig af det hvad her er skrevet, end de, som i Samvittigheden ere overbeviste om at

have medhandlet bemelte fattige Lænders Indbyggere anderleedes, end de naturlige og borgerlige Love foreſkrive; thi det var lige ſaa urimeligt, at beſkylde heele Verden for Ondſkab, ſom at ſige: alle Menneſker ere gode.

Nec

Nec ſpes libertatis erat nec cura peculî.

Hirudo ſangviſuga, eller de ſaa kaldede Blod-Igle, ere et Vandkrob og et Amphibion tillige, naar det giores fornøden; det er: de kan baade leve paa Landet og i Vandet. Paa Hovedet af Blod-Iglene findes en Aabning, ſom er imellem de tvende Læber; denne Aabning er forſynet med ſtærke Tænder, dygtige til at giennembide, ikke allene Menneſkers Huud, men endog en Heſtes og Oxes.

Blod-Iglenes Forretning er at udſue Blod af alle Dyr ſom de faae fat paa, hvilket indgaaer i deres Hindpoſe eller

Made, og forbliver der da dem fattes : : : men skille sig derved formedelst en usynlig Uddampning.

Jeg veed mange vil blive nysgierrige for at vide Anvendelsen af denne Blod-Iglenes Beskrivelse, i sær da Hr. Philodanus, i hvis Foedspor jeg træder, aldrig har meldet et Ord om deslige Insecter. Men betænker, at hvad han anforer under Navn af Monopolister og Compagnier, har jeg hørt andre kalde Blod-Igler; hvilket dog bør skee med stor Forskiæl; thi alle Compagnier ere ikke af een og selvsamme Beskaffenhed, men bestemmes ved Samvittigheden og Gemytternes ædelmodige eller nedrige Egenskaber og Tænkemaade. Hvorvidt ellers Navnet er grundet, maae Finnmarken, Island, Grønland og andre under Compagniernes Eenevolds Herredomme beliggende Lande bedømme. Nok er det, Hr. Philodanus siger: at det Almin-

de-

delige Handels-Compagie er et saa besynderligt Sælskab, at dets Lige ikke saa læt skal findes (Meningen er maaskee aldrig skal findes) Tilskud og intet Udbytte, og det i mange Aar efter at endog Island og Finnmarken ere giorte til dets Trældomsstæder, ere mørke Taler ꝛc. Fornuftige men dog tillige forunderlige Tanker! Medens der var noget til Udbytte, og Fordeelen glimrede i Øynene, dog altid sammenknyttet med Landets Undergang og en Forberedelse til nu værende ynkelige Omstændigheder, hørte man aldrig en Patriot fremtræde paa Skuepladsen at tilkiendegive Landets Fader og Konge, hvad Compagniernes Handel tilsidst vilde føde af sig; men nu først, da Fuglen er afplukket, og følgelig intet Udbytte, er det at manges Øyne oplukkes. Saa det heeder her: Skaden gior mange kloge, men ikke rige. Besynderligt hvad Egennyttighed kan udrette! der udsuer andre for selv at

 blive

blive feed, og skiller sig derved igien formedelst en usynlig Uddampning, eller paa anden Danfk, ligesom Kong Pharaonis Kiøer bliver jo mavrere jo meer de æder; ja endog ikke skaaner heele Nationer for Undergang.

At forarme sig selv og forarme andre, er en Trykfeyl af Betydenhed. 30 a 40 Mænds Velstand og Riigdom, om det og endnu var saa, med mange Tusinde Siælers Ødelæggelse erhvervet, synes at have været noget dyrt betalt.

Hr. Philodanus siger: at Island og Finnmarken ere giorte til Compagniets Trældomsstæder, visselig og Kiøbenhavn med; hvilket jeg troer Borgernes Pung letteligen skal kunde bevise, som nu, imod før, maa betale alting dobbelt, og saa dyrt som Compagniet finder for got, eller og nappes om det ved offentlig Auc-

Auction, hvor en forlegen holder den anden Stangen, saa længe begge veed den mindste Udvey til at betale.

Hvad Island anbelanger, da er det vist, at naar Compagniet siger a, saa maae og en Islænder, i hvem det saa er, sige b, og naar en regierende Kiøbmand siger c, maae Indbyggerne med Hatten i Haanden sige d; thi en Islænder ansees aldrig for en Handlende, men immer som en Betlere, endskiønt den havde Penge nok at betale med; Samme giælder om dem i Finmarken; Og hvem vilde troe, at det var en Pest for Kiøbmændene og Compagniet, om en Islænder skulde faae en liden Indsigt til at inkikke i Handelen, eller noget den angaaende, hvortil de heller ikke faae Anledning, uden ved den Foring, som Octroyen siger dem allernaadigst at være forundt.

Til Beviis ellers paa det Islandske Compagnies udstrakte Myndighed, tiener følgende, nemlig at det afvigte Aar 1770 satte selv en Taxt, som skulde giælde for heele Nationen, paa de utaxerede Vahre, uden derpaa at erhværve Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Approbation; i det ringeste er det ey bleven kundbart giort, hvilket dog i forrige Tider haver været en Sædvane. Og efterdi nogle af de farende Kiøbmænd have været saa godgiørende, at hænge dette Document op i Kramboederne til Vedkommendes Efterretning, men andre derimod ikke have fundet det fornøden, saa er jeg forsikkret at Islænderne ikke vil fortryde paa, at jeg, skiønt fremmed, lader til deres Tieneste samme her indføre Ord for Ord, i Fald disse Blade kunde komme dem eengang for Øyne. Og er det da af følgende Indhold:

Taxt

Taxt

Efter hvilken efterfølgende hidindtil saakaldede utaxerede Vahre af Kiøbmændene paa alle Havne udi Island hereffter, fra den Tiid Skibene i Aar til Havnene arrivere, og indtil videre skal forhandles.

		I Fiske Regning.		I Pronlæs Regn.	
		Vett.	Fiske	Vett.	Fiske
Gl. Fransk Viin,	Potten		6		6
Rod Viin,	Potten		8		8
Blank Messing,	Pundet		20		22
Bouttillier paa 1 Pott,	stk.		4		4
dito paa ½ Pott,	stket.		3		3
dito paa ¼ Pott,	stket.		2		2
Almanakker,	stket.		1		1
Taffel-Kager,	stket.		½		½
Peber-Kager,	stket.		½		½
Ræve-Kager,	Pdet.		30		30
Indigo,	Pdet.	3		3	
Kirsey,	Allen		16		18
Fildt,	Allen		14		16
Golgas Flonel,	Allen		30		32
Plyds,	Allen	1	15	1	20
Rod og sort Flonel,	Allen		24		28

Calle-

	I Fiske Regning.		I Pronlæs Regn.	
	Vett.	Fiske	Vett.	Fiske
Callemanke, Alen		24		28
Ulden-Dammast, Alen		28		30
Naccorat Sarge, Alen		32		35
Blaat og hvidt Cattun, Al.		20		24
Blaat farvet dito, Alen		20		24
Rød og hvid dito, Alen		20		24
Hvid dito, Alen		18		20
Blaat Westph. Lærret, Al.		12		14
Blaat Ultzinger Lærret, Al.		10		12
Indenlandsk Horlærret,				
1 $\frac{3}{8}$ Alen breed, Alen		12		12
dito 1 $\frac{1}{4}$ Alen breed, Alen		10		10
Blaastribet og tærnet Lærret, Alen		10		12
Indenlandsk Blaarlærret,				
1 $\frac{3}{8}$ Alen breed, Alen		9		9
dito 1 $\frac{1}{4}$ Alen breed, Alen		8		8
Dantziger Strie, $\frac{3}{4}$ a $\frac{7}{8}$ Alen breed, Alen		2		3
Flensborger Seyldug, Al.		8		8
Breede Fløyels Baand, Al.		8		8
Middel dito, Alen		6		6
Smalle dito, Alen		5		5
Posementmager-Snorer,				
1ste Sort, Alen		4		4
2den Sort, Alen		3		3
3die Sort, Alen		2		2

Cou-

	I Fiske Regning.		I Proncæs Regn.	
	Vett.	Fiske	Vett.	Fiske
Couleurt Traad, Pdet.	1		1	
Ordn. Cattuns Torklæder,		16		18
Lærrets Torklæder, Stket.		14		16
Mindre dito, Stket.		10		12
Fiint Lak, Pdet.	1	20	1	20
Middel dito, Pdet.	1		1	
Ordinair dito, Pdet.		30		30
Ordin. Briller med Futeral		6		6
dito uden Futteral, Parret		4		4
Metal Kiolknapper, Dosi.		12		12
Ordinaire dito, Dosinet		8		8
dito Vestknappe, Dosinet		6		6
Store Hornknapper, Dos.		6		6
Smaa dito, Dosinet		3		3
Tin-Knapper, Dosinet		6		6
Beenknapper, Dosinet		4		4
Kirke-Oblater, 1000		10		10
Fingerborrer, Stket.		1		1
Horn Blekhorn, Stket.		6		6
dito med Pennekniv, Stket.		8		8
Træ Blekhorn, Stket.		4		4
Bleklader, Stket.		4		4
Budikker, Stket.		1		1
Naalehuse, Stket.		1		1
Uægte Guld- og Solvgaluner, breede Alen		6		6
dito smallere Alen		4		4
endnu smallere Alen		3		3

	I Fiske Regning.		I Pronlæs Regn.	
	Vett.	Fiske	Vett.	Fiske
Store Fiile, Stket.		6		6
Middel dito, Stket.		4		4
Ordinaire dito, efter Taxten af 1702.				
Store Hollandske Folle-Knive, Stket.		8		8
Middel dito, Stket.		6		6
Smaa dito, Stket.		4		4
Horn Bord-Knive med Gafler, Parret		12		12
Ordinaire Peneknive, St.		8		8
Store Saxer, Stket.		5		5
Middel dito, Stket.		4		4
Ordinaire dito, efter Taxten af 1702.				
Store Messing Hegter, Bundtet		30		30
Smaa dito, Bundtet		20		20
Store Jernhegter, Bund.		20		20
Smaa dito, Bundt.		10		10
Store Skuffespeyle, Stk.		8		8
Middelmaadige dito, Stk.		6		6
Sye-Naale, 100		10		10
Jern Knappenaale, Brev.		2		2
Messing dito, Brevet		3		3
Brede Kamme, Stket.		3		3

Fiine

		I Fiske Regning.		I Provinces Regn.	
		Vett.	Fiske	Vett.	Fiske
Fiine Uldkarder,	Parret		20		20
Ordinaire dito,	Parret		16		16
Malede Æsker,	Satzet		12		12
Staal,	Pdet.		8		8
Kort,	Spillet		4		4
Ordinaire korte Tobaks-Piber,	Dosinet		3		3
21, 18 og 12 Garns Trosser,	Favnen		5		5
Skind-Bindsel,	Pdet.		4		4
Gl. Salte-Tønder,	Stk.		15		15
Bøge Halv-Tønder,	Stk.		14		14
Ordinair Thee Bohe,	Pd.		36		36
Caffe-Bønner,	Pd.		24		24
Melis Sukker, samt brun Candis,	Pd.		10		10

Datum Kiøbenhavn den 8 May 1770.

NB. 1 Vett er 90 ß. Courant, og 1 Fisk $2\frac{1}{4}$ ß. Courant.

Men for ikke at udelade hvad der egentlig kan tiene til Sagens nøyere Oplysning, eragtes billigt at Kiøbmændenes

Instrux samme Aar udgivet under Dierecteurernes Navn og Compagniets Seigl, ligeledes kommer for Lyset, hvilket skal siden blive undersogt: Det lyder saaledes:

Pro Memoria
For de paa Island farende Kiobmænd.

1.

Det kan ey være nogen Iislands Kiobmand ubekiendt, at under den i Taxten staaende Peckling altid har været at forstaae den Lybske Strie, som i Breeden holder 1 Alen, og at den i seenere Tider i Brug forte Danziger Strie, som ikkun at have Breeden af $\frac{3}{4}$ til $\frac{7}{8}$ Alen, er en Sort Vahre uden for Taxten, ikke desto mindre er det Hoylovlige Rente-Cammer, i Anleedning af de 2de udi afvigte Aar Beskikkede Besigtelses-Mænd, deres Foregivende, af den Mening, at Danziger Strie skulde være Peckling, og folgelig holde 1 Alens Breede.

I den Anledning tilkiendegive Vi Kiøbmændene herved, at, i Fald Islænderne ikke vil svare den sædvanlige Priis for bemeldte Sort Danziger Strie, nemlig 2 Fiske i Fiske, og 3 Fiske i Pronlæs Regning, saa maa den ikke sælges eller nogen Nedsættelse derpaa tillades.

2.

Da der til os er indløben 2de Skrivelser fra det Høylovlige Rente-Cammer, angaaende de til Island førende utaxerede Vahre: 1) i Anleedning at nogle Sysselmænd havde indberettet, at slige Vahre bleve noget dyrt solgte. 2) At de af Sysselmændene over Vahrerne i Landet foretagne Besigtelses-Forretninger ikke kunde medføre den intenderende Nytte, med mindre Kiøbmændene bleve tilholdte aarlig med Besigtelserne og Vahrenes Taxation at fremlægge ikke allene rigtig og fuld-

stændig Specification over de efterliggende og ved Skibets Ankomst indbragte Vahre; men endog Forklaring over Indkiøbs-Priserne paa de utaxerede Vahre; Saa har Kiøbmændene, i Følge vores Svar til Høybemeldte Collegium under 30 Januarii og 1 Februarii a. c. at agte 1) At de rette sig med Priserne paa de utaxerede Vahre efterdags efter en dem under vores Hænders Underskrift og Compagniets Segl en medgivende Taxt hvilken i Boeden til alle og enhvers Efterretning opslaaes. 2) Levere de Syſſelmændene Specification over den aarlig indbringende Cargaſon, dog uden at vedtegne Indkiøbs-Priserne, efterdi disse ere Syſſelmændene uvedkommende.

3.

Uagtet at Landfogden *Schule Magnusſen* og hans Adjunctus *John Schuleſen*, samt Syſſelmændene *Gudmunder Runolvſen*, *Jon* *Eg-*

Eggertzen og *Magnus Ketilsen*, har foretaget sig afvigte Aar at confiscere de utaxerede Vahre paa Grindevig, Bosand, Holmen og Stikkelsholms Havne, har Kiøbmændene dog frit at sælge slige Vahre til Indbyggerne, efterdi Compagniet dette Aar, ligesom de forrige er skeet, har, i Følge Octroyens 18 Post, indhentet Høylovlig Cammer-Collegii Tilladelse dertil; skulde ellers nogen Øvrigheds-Person eller andre, paa hvad Havn det maatte være, driste sig til end videre at ville øve nogen Confiscation, haver Kiøbmændene derimod vidnesfast at protestere, og ey at lade dem bortføre Vahrene fra Kramboden, men forseglet derudi blive liggende indtil Sagens Uddrag, da imidlertid et Lovlig Tingsvidne over det passerende erhverves og hiembringes.

Kiøbenhavn
den 21 May 1770.

P. Borre. M. Skibsted. K. C. Yttrech.
H. C. Bech.

Af disse Kiøbmændenes Forholds-Regler sees da 1) Compagniets Billighed, at ville paastaae ligesaa meget for den smale Dantziger Strie, som den i Taxten anførte Peckling, hvilken dog er bredere. 2) Ikke at ville tilstaae Syſſelmændene at see Indkiøbs Priserne paade utaxerede Vahre, for efter Sandsynlighed og med Overlæg at kunde dømme om de paasatte Priser, og saaledes i Mindelighed forekomme al videre Ulempe. 3) At Directeurerne i Følge deres eget Svar til det Høylovlige Cammer-Collegium af 30te Jan. og 1ste Febr. a. p. har sat Taxt efter deres eget Gotbefindende.

Hvor vidt ellers den 3die og sidste Post kommer overeens med den 18de Artikel i den Kongelige Octroy, overlades til de skiønsomme Læseres Omdømme. Imidlertid er det dog vist, at blev mindre indført af unyttigt Kram til Island, og igien meere af det gavnlige, vilde Udfaldet blive anderledes.

Den

Den Tilstand altsaa, som disse ovenmelte Lande nu befindes udi, er da at tilskrive Handelen, folgelig ere Armod, Fattigdom, Vandkundighed, slavisk Tænkemaade, og deraf flydende herskende Laster de som udbrede Monopoliens Ære, og Efterkommerne vil sige = = = Historien bevidner, at medens Islænderne havde deres egne Fartøyer, var Landet i en lyksalig Tilstand, og endda i den separate Handelstid; thi den Gang tvang Udreedernes egen Fordeel dem hver især at giore nogenledes vel imod sine egne Districts Indbyggere; men nu er ingen Igienløsning at vænte; søger de paa de høyeste Fiældstoppe eller yderste Landpynte, saa er og Compagniets tunge Haand der: Grønland, uden Borlige Love og nedgravet i Vankundigheds Mørke, vil og væntelig lade sig høre med samme Klage. Vel er det sandt, at Faare-Pesten har klækkelig udmattret Island i næst afvigte 10 Aar, hvor dog Skindene

 alle-

alletider behøves til Søeklæder, Tælgen til Lys, Kiød og Melk til Føde samt Ulden til daglige Klæder; Men dette Onde har giort større Skaar i Indbyggernes end Compagniets Pung, efterdi Fiskerierne have siden gaaet bedre for sig, og ere nu blevne til et Hoved-Næringsmiddel; ja vilde med meere Eftertryk og Fordeel for Compagniet drives, dersom det engang havde betalt Indbyggerne de ved Octroyen belovede og af Kongen paa-budne Baade-Bygnings Præmier.

Men det som især har styrtet Compagniet, er Directeurernes usædvanlige Opførsel imod sine egne Betientere og andre Vedkommende; de nye opførte store Bygninger, man siger allene i Hensigt af at knibe de Fahrende; alt for mange hiemme blivende Betientere, aflagde med store Gager; samt de Fahrendes Indskrænkning i Løn og Hyre, det stræbe suurt nok for sit

eget

eget og deres Paarørendes Underholdning, men miste Rødet naar intet er at fortiene. Og at jeg skal yttre mine Tanker, da er det ingen Fordeel for Compagniet at forstrække Islænderne med Laan i de gode Aaringer; thi derved vænnes Bonden til Dovenskab.

Det Forslag altsaa som H. Philodanus gior om Compagniets Ophævelse, synes i det mindste ikke at stride imod Majestætens sande Nytte, langt mindre mod Religionen; Og jeg tør forsikkre, at Indbyggerne lod sig troste ved en fordeelagtigere Handel; thi det er fattelig nok af nærværende Omstændigheder, at inden 50 Aar ere til Ende bliver Island og Finmarken ødelagte under samme Vilkaar, og før, om Fiskerierne slaae Feyl.

Nu er tilbage at man undersøger de fornemste Aarsager til de Forpagtedes ilde

Medhandling. Det var urimeligt om en vilde tilskrive Principalerne eene og allene alle disse Uleyligheder. Ney; Erfarenheden lærer anderledes. Mon ikke og Borgemester Andersen, hans usandfærdige Efterretninger om Island, kunde tiene til et fuldkommen Beviis paa Kiøbmændenes og nogle andre Fahrendes Hiertelav imod Indbyggerne, som ikke have skammet sig ved at udsprede et ondt Rygte om en heel Nation uden Forskiæl, og det den de havde sin Velfærd og Fordeel at takke. Sunde politiske Regler, som ligne Forfatternes: at sætte en heel Nation i Foragt, som man dog idelig en omgaaes og nyder immer got af, er at sætte sig selv i Discredit, om ikke strax, da hos Eftertiden. At udsprede et ondt Rygte om en heel Nation i Politicis, Oeconomicis og Moralibus &c; er at betage den samme Lyst og Moed til at forarbeyde for slige Folk hvad der duer. Og jeg tør sige, at Naionens Foragt udvir-

virker Foragt til Landets Producter, og følgelig opnaaes ikke heller Principalernes forønskte Øyemaal. Skade at vore Islandske Kiøbmænd have ikke bedre lært det 8de Bud.

Gaaer man et Trin nærmere hen under den kolde Luftegn, da aabnes Skuepladsen for Alvor, hvor Artaxerxes sidder paa sin Throne, befaler og tager igien, ja Echo af de dumme Klipper, da ingen andre tør tale. En Souveraine Konge har en uindskrænket Myndighed, kan give Love efter sit eget Tykke, og staaer under ingen andres end Gudernes Tiltale. En Ober-Kiøbmand er vel ikke født med saadan Myndighed, dog er hans Hiærne den fornemste Rettesnoer, og Bondestanden dens rette Lærekud. Men for ikke at overskride de rette Lære-Bygnings Regler, vil jeg tage den sidste Lignelse af samme som i Begyndelsen, nemlig Iglene, hvilke

staae

under Søesvalens Tiltale, ligesom Kiøbmændene under Syſſelmændenes, og naar de ere ſtilte tilfreds og tie, raabe Steenene forgiæves. Jeg har i Forveyen meldet, at naar Kiøbmanden ſiger c, da maa Indbyggerne, om det end var til deres ſtørſte Skade, ſige d, en nødvendig Følge af den tvungne Handel! Det er beklageligt, naar en ſtakkels Bonde, ſom af yderſte Kræfter ſtræber for ſit og ſines uforbigiængelige Livs Ophold, begiærer f. E. Salt og Bræder til Klipfiſk-Virkningen. tomme Kar til Tranets Bevaring, eller og Føde-Vahre for reede Penge, men maa dog 10 a 12 Mile reyſe tilbage med uforrettet Sag. Derimod om en forlanger Tobak eller Brændeviin, det ſkadeligſte Ukrud i en udpidſket Ager, ja endog paa Credit, giøres ingen Modſtand; ikke at tale om hvor tidt en Kiøbmand forſeer ſig med umaneerlige Afviisninger, ſom f. E. da en har glemt noget i det Øyeblik hans underdanig-

danligste Handelstiid varede, ikke maa igien indlades.

Dette synes vel af ringe Betydenhed, men er dog nok til at opirre Gemytterne, og bevæger dem ofte at overskride Billigheds Grændser; saa jeg troer neppe det vilde blive usandfærdigt, om en eller anden paastod, at Kiøbmændenes (a) middelmaadige Opførsel var en Hovedaarsag til al den Misforstaaelse, Uenighed og Trætte, som i lang Tiid har været imellem de Fremmede og Hine; hvilket Compagniet umuelig har kundet forebygge, men dog alligevel maat lide derunder. Og hvem kan forsikkre at disse Handelen betroede ikke en eller anden Gang har sat paa de utaxerede Vahre meer end Compagniet befalede, og følgelig forhindret Af-

(a) De som veed sig at være uskyldige ere her ikke meente; thi det var ikke ret at skiære alle over en Kant.

Affatzen til Vedkommendes Skade. Ikke at tale om, dersom nogen befandtes at handle med de Vahre, som Principalerne aldrig have været Eyermænd af.

Det er neppe Umagen værd at gaae nærmere ind i Tingene, men nok at man anfører en vis Forfatters Ord, bygde paa publiqve Documenter, da han siger: Den følgende Deel af samme Hundrede Aar, nemlig fra 1602 til 1700, er en Kiæde af Klagemaal, indgivne ey allene til Landstinget og Øvrigheden paa Stædet, men endog til Hans Kongelige Majestæt selv, nu over heele Landet, nu i visse Fiærdinger. Og endelig findes Befalning Aaret 1702 til at undersøge Efterliggernes Opførsel i Landet m. v., saa det vil blive ret angenemt at høre visse Folkes Skudsmaal, naar Historia Patriæ, saa fuldstændig og sandfærdig skreven som mueligt, engang kom-

kommer for Lyset. Men naar er det gaaet været til end nu?

Kong Christian den IV. Høylovlig af Ihukommelse, oprettede først i sine Lande Compagnie paa Ostindien, hvis Fonds beløb sig til 189614 Rdlr. Anno 1624, og gik over styr. Høystsalig Kong Christian V. gav siden i Aaret 1670 et nyt Compagnie sin Octroy, og skienkede samme 79073 Rdlr., og Interessenternes Tilskud var 162800 Rdlr., men alt dette kunde ikke hielpe, og derfore gav de Kongen sine Octroyer tilbage Aar 1730. Tilsidst satte Kong Friderich IV. det paa Foed igien, og Kong Christian den VI. gav det en fuldkommen Jurisdiction over alle som staae under det, undtagen i Livs- og Ære-sager; foruden andre store Friheder. Og skient dette sigter just ikke lige paa mit foronskte Øyemed, saa viser det dog de Danske Kongers overmaade store Nidkierhed for deres

Undersaatters Beste og uforlignelige Gavmildhed til Statens Velgaaende; ja ikke det allene: Man seer og tillige, hvor Gud og Naturen have ligesom sat sig imod med tilfælles Aarsager og adskillige ulykkelige Händelser Compagniernes Fremgang; thi ellers havde bemelte Capitaler neppe saaledes bortsmeltet. Stiftelsen af det Islandske og Finmarkske Compagnie bevidner ikke mindre om Kongernes store Omhyggelighed for disse Landers Indbyggere, og tillige Kiøbenhavns Indvaanere, skiønt Udfaldet svarer ikke til deres allernaadigste Faderlige Hensigter; da disse Provincer ere blevne Hans Majestæt til Byrde og ingenlunde i Stand til at reyse sig igien, med mindre de bekomme Hielp af det Høye, og en udstrakt Arm rekker Haanden.

Det Vandkrøb som i Begyndelsen blev afmalet, bider meget haard, og dets Bid foraarsager emfindtlige Blegne paa det

det menneſkelige Legeme, og efter Lægernes Paaſtaaende, Friſler, Krebs og Koldbrand; følgelig behøves erfarne Læger og kraftige Midler til at afhielpe dette Onde. Legemet er ſtort, Blodkarrene mange, og Giften har indſniget ſig lige til Hiertet. For en Konge allene lægeligt med følgende og andre deſlige Recepter:

℞ Abſit monopolium
detur oppoſitum.

Digeratur per tres annos & invitentur omnes ſubditi opulentiores, Norvegi inprimis, ut migrent in Islandiam cum tota familia, habitentqve ibidem ad finem vitæ uſqve, Privilegiis ſingularibus ſuffulti.

D. S. Til alle og enhvers Efterretning.

Det er paa Danſk:
Monopolium ſkal afſkaffes,
det modſatte gives efter 3 Aars Forløb.
Alle vore Underſaatter ſom beſidde Midler, og iſær Norſke, indbydes for at

sætte sig ned i Island med deres heele Familie, dog saa, at de forblive sammestæds indtil deres Dødsdag; thi da maae de vænte at blive benaadede med særdeeles Privilegier.

D. S. Ligesom det første.

Man tvivler ikke paa, at hvis sligt gik for sig, og disse maatte agere med frie Hænder, vilde mange indfinde sig og indgaae denne Contract; men de maatte naturaliseres i Landet og forblive sammestæds indtil deres Død; ellers høstedes aldrig den sande Nytte af Tingene. De efterliggende Kiøbmænders Exempler, som have været i Island nogle Aar, og samlet saa meget, de rigelig siden have kundet forsørge sig og sine med, vise just ikke, at Landet har taget Fordeel ved deres Nærværelse, men meget meere tabt; hvilket følger af Fornødenhed, og ikke andet at vente, end en Flakkende maae see sig for-

borgen; i hvordan det siden gaaer de andre; men en retsindet blivende vil at alle skal leve i Velstand; thi da er han først sikker paa sin egen timelige Lyksalighed. Og, hvad vilde ikke Svogerskab udvirke? Eller mon det var skadeligt, om Islændere fik et Stykke Levebrod i Norge, Jylland eller andre af Provincerne, og blev siden kaldede hiem, da de havde samlet Forstand og Kræfter til Fædernelandets Tieneste.

Naar jeg tænker paa Islands Situation, til Hvalfiske-Fangsten, siger Hr. Philodanus, til det Fiskerie, som falder paa dets Kyster, og, som ikke er dog spildt, fordi Dünkkerkerne bruge det &c. saa veed jeg intet større Skiændsel for mit Fæderneland. Gid de havde levet og skrevet disse upartiske Tanker først i den Tid, Compagnierne bleve stiftede; saa vilde Island nu i Dag befinde sig anderledes. Dets Situation til Hvalfiske-

Fangsten, er, som de siger, ypperlig, skiønt der ved Kysterne i Almindelighed ikke falder de feedeste Fiske, ligger dog nærmere Grønland end Dannemark eller Norge, hvis jeg ikke tager Feil. Og, hvad siger man om dets Beliggenhed, i Henseende til nye Opdagelse af Østerbygden, der saa længe har staaet i Forglemmelsens Bog; eller om den Handel, der fra kunde drives med Americanerne? Men her standser jeg. Kiøbmændene have fortalt, at i Island vare ingen Vinterhavne; og falder det i Sandhed lættere at troe, end om en havde sagt: I Island er aldrig fanget Fisk. Jeg tilstaaer, at under visse Vilkaar er Fiskeriet under Island ikke spildt, fordi Dünkkerkerne bruge det, som, i Fald Indbyggerne selv havde Fartøyer og kunde komme saa langt ud, som hine. Men da det er tvertimod, og Hollænderne kaste ud Indvoldene af Torsk, Flyndre og andet deslige, hvorved Fisken ligger og følgelig

lig ſkyer Landet, ſaa have Fiſkerierne meget ſtandſet derved; og altſaa burdte det Forbud: at Hollænderne ikke maae fiſke nær Landet, end fire Miil, reent ophæves.

Man ſkrige ſig hæs om Folkets ſlette Character. Ethvert Folk, ſom er Monopolium for et Compagnie, bliver forderver, om det var ſaa det beſte i Verden. Det er vel ingen ubekiendt, i hvilken Tilſtand Ruſſerne vare, da den ſtore Konge Peder Zahr tiltraadte Regieringen, og, hvorledes han i ſin Tid raffinerede denne Nation, omſtøbte dens grove Lader og gav den en anden Tænkemaade. Mon vor ſtore Monark ikke kan udrette ligeſaa vigtige Ting? Dantz og Muſik, ſom Nationen er forgabet i, kan omdanne dem til andre Menniſker; thi det choleriſke eller melancholiſke Væſen, ſom har Overmagten hos det Nordiſke

Folk, læges best ved anførte Midler. Kong Waldemar I. og II. giordte et Folk af Soldater mildt og sædeligt ved en Politie, som dannede Borgere. Waldemar II. ved at afskaffe Jernbyrd, udryddede aldeles Levningerne af et Barbarie, hvis Erindring er en stor Ydmygheds-Lærdom for Mennisket. Mon vore Tiders høyt oplyste Regent ikke kan udvirke meer end disse? Ingen redelig findet tvivler derpaa.

Til Slutning maa jeg give nøyere Agt paa Hr. Philodani Tanker, og dertil føye mine egne, nemlig: at bliver Islands Medhandling til hans Fædernelands Skiændsel; saa kan dog de Høystsalige Regentere for sig selv aldrig være sligt at tilskrive. Thi midt i alle Islands Viderværdigheder fremskinner deres ømme Hiertelaug og store Kierlighed til Landet,

som de daglig, ligesom Himmelen Jorden, have overdugget med deres utallige Naades Beviisninger, skiont forgiæves. Fordi at, om det end var muëligt at Island ved Hielp af mechaniske Hiul kunde forflyttes til en anden Kant af Verden, saa blev dog Island det samme, som nu, saa længe den ulykfalige Handel vedvarer.

Stormægtigste Monarch!

Island, Finnmarken og Grønland giemme i sit Skiød en uskatteerlig Riigdom; De ønske inderlig, at den blev anvendt til en Ædelsteen i Deres Allernaadigste Monarches Krone; de blues ved at imodtage tusinde Velgierninger uden Vederlag, og fortryde, at andre Fremmede uretmæssig høste Frugten; Ja,

Ja, de sige: Lad Fængselet op; og giv os Opreisning ved de rette Midler; saa vil vi erkiende det Gode, og vores Store Monarches Høye Navn skal blive for os udødeligt! Amen.

